

має правильна організація праці підлітків, у яких має місце недосконалість процесів збудження і гальмування в центральній нервовій системі, незавершеність анатомічного і фізіологічного формування рухового апарата, внаслідок чого стомлення настає швидше. Особливо важливий у цьому випадку професійний добір і професійна орієнтація. Професійний добір за медичними показниками повинний ґрунтуватися на точному з'ясуванні вимог трудового процесу до ступеня функціональної напруги різних фізіологічних систем. Особи з недостатньо розвинутими, слабкими фізіологічними системами не повинні допускатися до робіт, при яких потрібне значне навантаження саме цих фізіологічних систем, за умови, що вона не може бути ліквідована в процесі підготовки до того чи іншого виду діяльності. Це дозволяє зберегти функціональні резерви здоров'я у значної групи працюючих. Професійна орієнтація, що враховує схильності й особисті можливості майбутнього працівника і відповідність їхньому характеру трудової діяльності, дозволяє людині мати роботу по душі, по здібностях, в наслідок чого така праця буде для неї менш виснажливою. Важливе значення мають також режими праці і відпочинку, що відповідають віку, більш часті перерви в роботі, включення в режим прогулянок, елементів рухової активності, зміна діяльності, позитивні емоції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миценко І.М. Забезпечення життєдіяльності людини в навколишньому середовищі: Навч. Посібник. – Кіровоград. – 1998.– 292с.
2. Чирва Ю.О., Баб'як О.С. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник. – К.: АТІКА.– 2001.– 304с.
3. Джигирей В.А. та ін. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник. – Львов: "Афіша". – 1999.–254с.
4. Литвак С.М., Михайлик В.О. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник. – Миколаїв: ТОВ "Компанія ВІД". – 2001. – 230с.
5. Методичні вказівки і завдання для самостійної роботи студентів з курсу "Безпека життєдіяльності людини", КНЕУ.– 1998. –44с.
6. Жалібо Е.П. Безпека життєдіяльності.– Львів.: "Новий світ". – 2000. – 320с.
7. Стебляк М.І. Цивільна оборона.– Київ.: "Знання-прес". –2003.– 430 с.

*Наталія Гатеж
(Вижниця, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті висвітлюються питання виховання естетичної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, а також аналізується зміст понять «естетична культура» та «естетичне виховання».

Ключові слова: *майбутній учитель образотворчого мистецтва, професійна підготовка, естетичне виховання, художньо-естетична культура, естетична культура, естетичний смак.*

The article highlights the issue of education of aesthetic culture of the future teacher of fine arts, and analyzed the meaning of "aesthetic culture" and "aesthetic education".

Key words: *future teacher of fine arts, training, aesthetic education, artistic and aesthetic culture, aesthetic culture and aesthetic taste.*

На сучасному етапі розвитку суспільства відбуваються значні зміни, як у соціально-економічній, так і культурній сферах життя України. В умовах модернізації освітньої системи України, спрямованої на інтеграцію до європейського простору, особливої актуальності набувають завдання виховати українську інтелігенцію, якій був

би притаманний високий рівень естетичної культури.

У зв'язку з цим виняткового значення набуває підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва, ерудованих спеціалістів, фахівців нової генерації, здатних адекватно сприймати, тонко і високо цінувати мистецтво, зберігати традиції, примножувати духовні й матеріальні надбання українського народу. Стрижневим завданням у сучасній педагогічній теорії і практиці постає виховання естетичних смаків у майбутніх вчителів, зокрема, образотворчого мистецтва. Успішне його розв'язання відіграє ключову роль як для особистісного розвитку кожного індивіда, так і для зміцнення української державності на засадах добра та краси.

Державною національною програмою «Освіта (Україна XXI століття)» пріоритетними визначено гуманізацію та гуманітаризацію системи освіти, що має сприяти вихованню й розвитку духовної культури підростаючого покоління. У реалізації цієї мети значна роль належить естетичному вихованню, спрямованому на формування в особистості естетичної культури.

Поняття естетична культура розглядається багатьма вченими (Г. Апресян, О. Буров, І.Зязюн, М.Каган, А.Комарова, В.Малахов, М.Овсянников, Л.Печко та ін.), які підкреслюють, що її формування пов'язане з розвитком естетичних творчих здібностей особистості. Останні сприяють перетворенню нею світу за законами краси. Естетична культура реально виявляється в будь-якому вчинку людини, в її ставленні до довкілля.

Значний внесок у розробку питань формування естетичної культури студентів здійснили вчені В.О.Кудін, Г.І. Кутузова, Н.Є. Миропольська, О.П. Рудницька та інші. Однак потреба широкого запровадження активних форм і методів естетичного виховання в навчальні заклади нашої системи вищої освіти набуває особливої актуальності в період її реформування.

На важливій ролі народного декоративно-прикладного мистецтва як засобу виховання естетичних смаків наголошували вчені Є. Антонович, М. Каган, Н. Калашник, Л. Масол, Г. Мельник, Н. Ничкало, Л. Савченко, Б. Тимків, В. Титаренко та ін. У концепціях науковців зазначається, що витвори народного декоративно-прикладного мистецтва розкривають безмежне поле креативності та мудрості народу і збагачують внутрішній емоційно-почуттєвий світ особистості.

Але сучасний стан сформованості естетичної культури навіть у головних організаторів естетичного виховання – вчителів образотворчого мистецтва характеризується наявністю певних суперечностей, що пов'язані з відсутністю новітніх педагогічних технологій, спрямованих на розвиток у майбутніх вчителів цієї категорії професійної компетентності, інформаційної грамотності та естетичної свідомості.

Метою нашого дослідження є висвітлення поняття «естетична культура» та визначення змісту формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Естетична культура включає в себе способи і результати діяльності людини і розглядається як механізм, що регламентує і регулює поведінку та діяльність людини, а сама людина є її носієм і ретранслятором (В.Гриньова, М.Каган, О.Лармін та ін.). Прихильники цього підходу визначають естетичну культуру як єдність естетичних знань, переконань, почуттів, навичок і норм діяльності й поведінки [3].

Печко Л. і Крилова Н. підкреслюють, що естетична культура виступає як фактор активізації творчого потенціалу особистості [9]. Властивість естетичної культури – перетворювати дійсність за законами краси в процесі естетичної діяльності (Г. Петрова); підкреслюється її інтегрально-особистісне утворення, яке дозволяє творити прекрасне в життєдіяльності і в людських стосунках (М. Верб) [2].

Здійснений аналіз значення естетичної культури для усвідомлення досягнутого в науці, мистецтві, моралі, філософії і особливо в педагогіці дає підстави для висновку щодо визначення поняття «естетичної культури» як феномену, що розглядається як

інтегрована особистісна якість, яка виражається у здатності індивіда естетично сприймати дійсність і мистецтво, давати їм естетичну оцінку, а також приймати активну участь у перетворенні оточуючого світу, втілювати його в створюваних цінностях.

Аналіз змісту поняття «естетична культура особистості» за результатами вивчення енциклопедичних, філософських, психологічних, педагогічних та інших джерел дозволяє стверджувати, що процес формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва необхідно розглядати як комплекс взаємопов'язаних між собою компонентів, форм і методів виховання і навчання, які забезпечують цілеспрямований, послідовний, неперервний естетичний вплив на суб'єктів педагогічного процесу з метою розвитку в них естетичних знань, емоційно-чуттєвої сфери, естетичних позицій, естетичних здібностей, активності в естетичній діяльності, готовності до естетико-виховної роботи в школі [3].

Зазначимо, що естетична культура особистості містить у собі значний обсяг знань, умінь і навичок, спирається на засвоєні в попередні роки поняття, уявлення, погляди та орієнтації. Ідеться про складну систему ціннісних утворень особистості, її спроможність бути активним чи пасивним учасником педагогічної дії. У науковій практиці все частіше підкреслюється значущість того, що набута раніше естетична культура має бути в ролі інформаційного фонду, на який може спиратися студент у своїй роботі й цілеспрямовано використовувати його навчально-виховний потенціал.

Зв'язок між естетичною та загальнолюдською культурою визначається сферою активної життєдіяльності людини. Поняття «естетична культура» необхідно розглядати не лише з культурологічного, а й з психолого-педагогічного погляду. В «культурологічному підході встановлюються перш за все закономірності зв'язку суспільної та особистої культури людини, її гуманістичний пафос і суспільна сутність, а психологічний аналіз дозволяє побачити внутрішні, приховані рушійні сили для оволодіння людиною культурою, розглянути культуру як розвинену в людині здатність бачити світ, як її духовне освоєння в уявлених образах почуттєвої свідомості» [8, 6].

У науково-педагогічній літературі наголошується на тому, що естетичне виховання – це виховання любові до прекрасного, а також розвиток у людині здатності самій творити прекрасне. У зв'язку з цим Є. Шевцов пропонує такі напрями стимулювання естетичної активності особистості:

- виховання естетичних потреб і здатності правильного розуміння прекрасного в мистецтві, у природі, у явищах суспільного життя, у людських взаєминах, у побуті;
- розвиток естетичної сприйнятливості й поступове вироблення системи естетичних уявлень, почуттів і переживань, виховання естетичних смаків на основі поступового ознайомлення з творами мистецтва різних видів;
- розвиток художніх здібностей і прищеплення знань, умінь і навичок для користування засобами того чи іншого мистецтва й можливості вносити елементи краси в суспільне й індивідуальне життя [12].

Освоєння прекрасного не може бути функціонально реалізованим без відповідної активності особистості. Людина здатна засвоювати й певний час зберігати знання про прекрасне й піднесене. Але цього виявляється недостатнім для того, щоб ці знання перетворилися в систему естетичних цінностей особистості. Потрібна духовно-практична дія, наповнена естетичним змістом і спрямована на втілення ідеї краси у процесі певних видів діяльності [6].

Важливо зазначити також, що ознаками естетичної суб'єктної позиції є: 1) активні духовно-моральні та ціннісно-змістові орієнтації людини в культурі та мистецтві, їхня відповідність сучасному соціокультурному розвитку суспільства та індивіда; 2) розвиненість естетичних почуттів, розмаїття їхніх відтінків, здатність до естетичних переживань; 3) наявність художньо-естетичного смаку – здатність оцінювати з позиції художньо-естетичного ідеалу явища та предмети навколишнього

життя, мистецтва; 4) розвиненість в особистості естетичних потреб – потреб у спілкуванні з художньо-естетичними цінностями, у переживанні духовно-естетичних станів; 5) здатність людини до естетичних суджень – обґрунтоване емоційно-змістове оцінювання естетичних явищ життя, мистецтва, природи, людських стосунків [3, 61-67].

Отже, розгортання та збагачення естетичної культури відбувається у такому напрямі: художньо-естетична культура – естетична культура. Оскільки естетична культура є інтегративною якістю особистості, що містить знання, уміння й емоційно-ціннісне відношення, то стосовно її розвитку в майбутнього вчителя образотворчого мистецтва можна відзначити такі його складники:

1. Мотиваційний: естетико-педагогічна спрямованість діяльності майбутнього вчителя.

2. Когнітивний: художньо-естетична ерудованість (знання в галузі естетики, світового мистецтва, теорії мистецтва і виховання).

3. Діяльнісно-творчий: творча активність у всіх виявах педагогічної діяльності.

Якщо розглядати естетичну культуру особистості як замовлення її естетичного відношення до дійсності та умову її подальшого саморозвитку, то в структурі особистості вчителя естетичне ставлення до педагогічної діяльності вчителя виявляється як напрям її удосконалення. Естетичне переживання педагогічної діяльності стає метою, що конкретизує естетико-виховну потребу особистості вчителя, а також викликає активно-дійове ставлення до неї, прагнення до творення доцільної досконалості процесу виховання учнів.

У професіограмі вчителя образотворчого мистецтва естетична культура посідає центральне місце, на підґрунті якого вибудовуються його професійно-педагогічні здібності, оскільки естетична культура характеризує обсяг знань, умінь і навичок естетичної діяльності, а також особистісні компоненти структури його свідомості: естетичні погляди, смаки, інтереси тощо [11].

Отже, естетична культура зумовлює характер функціонування кожного з компонентів структури особистості художника-педагога надаючи їм певної естетичної орієнтації.

У нашому дослідженні процес формування естетичної культури розглядається як цілеспрямований і послідовний розвиток, удосконалення всіх її компонентів в органічній єдності. Тому, вважаємо, що розв'язання проблеми виховання естетичної культури у студентів – майбутніх учителів образотворчого мистецтва залежить від ефективної організації навчально-виховного процесу, використання на практиці різноманітних форм, методів і засобів впливу на естетичну свідомість особистості. Пріоритетного характеру виховання естетичних смаків у студентів набуває позааудиторна робота вищого навчального закладу. Зокрема, залучення особистості студента до спадщини мистецтва приводить до того, що її почуття, смаки, потреби набувають нового змісту, відповідної естетичної форми..

Володіння певними теоретичними знаннями та практичними навичками є художньо-естетичним самовираженням, моментом самореалізації особистості фахівця. Студент виражає у своїй спеціалізованій діяльності, у своїй майстерності своє розуміння, бачення змісту його творчості – створює художній образ відповідно до особистісних почуттів, думок, свого світовідчуття [4, 6].

На основі відокремлених компонентів естетичної культури майбутнього спеціаліста і їх складників можна визначити критерії його сформованості:

– естетико-педагогічна спрямованість мотиваційної сфери. Показники – вияв зацікавленості у професійній діяльності, розвиненість естетичних потреб та інтересів, різноманітність особистісних художніх уподобань;

– художньо-естетична ерудованість. Показники – виявлення знань у сфері естетики, світової художньої культури, наявність фонду спеціальних знань, умінь та

навичок, здатність правильно визначати естетичні категорії у сфері мистецтва;

– творчі вияви. Показники – оперування художньо-естетичними знаннями, використання творчих елементів в організації професійної діяльності, вияв здатності до творчого підходу в ній [11].

Не можна не відмітити, що праця вчителя образотворчого мистецтва є творчою за своїм змістом і способами здійснення. Вона не може бути ефективною і приносити користь, якщо відзначається домінуючим виявленням стандартів мислення, інертністю і байдужістю до того, що відбувається на практиці професійної діяльності. Професійна творчість є об'єктивно зумовленим процесом, до якого треба готувати майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, підтримувати його креативні сили й можливості.

Зазначимо також, що практична підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва у педагогічному навчальному закладі має бути пов'язана з розвитком емоційно-чуттєвого сприймання краси. У процесі набуття професійної освіти майбутні вчителі повинні оволодіти вміннями й навичками естетичної оцінки своїх дій, творчого розв'язання професійних завдань, що пов'язані з естетичним змістом професійної діяльності. Духовно-практичне освоєння системи естетичної культури передбачає оволодіння необхідними способами організації педагогічного процесу з урахуванням естетичних вимог [12].

Отже, необхідність збагачення духовно-естетичного середовища майбутнього вчителя образотворчого мистецтва передбачає посилення його уваги до таких проявів, як естетичне сприймання й оцінка явищ суспільного життя, розвиток професійного мистецтва. Усі вони є складовими компонентами того середовища, у якому знаходиться студент, у якому він прагне себе самореалізувати. Звідси виникає гостра потреба в посиленні естетичного впливу на зміст і характер процесів, що відбуваються у сфері художнього середовища, наближення його можливостей до створення соціокультурних умов задоволення потреб студента у спілкуванні з прекрасним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брате Т.Г. Из опыта развития общей культуры учителя / Т.Г. Брате // Педагогика. – 1993. - №2. – С. 70.
2. Верб М.А. Педагогические основы формирования эстетической культуры старших школьников: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / М.А. Верб. – Л. : ЛГПИ, 1976. – 82 с.
3. Гриньова В.М. Духовність та культура особистості // Проблеми сучасного мистецтва і культури: Зб.наук.праць “Теоретико-методологічні питання педагогіки, культурології і мистецтвознавства”. – Київ. – 1998. – С.1-10. – 0,6 авт.арк.
4. Ежова Е.Ю. Развитие эстетической культуры личности будущего педагога в образовательном пространстве вуза // Российский научный журнал. – 2008. – № 4. – С.61- 67.
5. Замашна С.М. Шляхи оновлення змісту естетичного виховання в системі загальної середньої освіти // Збірник наукових праць „Оновлення змісту, методів та організаційних форм художньо-естетичного виховання учнівської та студентської молоді”. Наукові записки Рівненського педінституту. Випуск 3. – Рівне, 1998. – С.112-113.
6. Зязюн І.А. Культурологічна функція виховання студентів педагогічного вузу / І. А. Зязюн // Вища педагогічна освіта. - 1994. – № 17. - С. 52 - 58.
7. Каган М.С. Человеческая деятельность: опыт системного анализа / М.С. Каган. – М.: Политиздат, 1974. – 328 с.
8. Крылова Н.Б. Эстетический потенциал культуры. – М.: Прометей, 1990. – С.6.
9. Крылова Н.Б., Печко Л.П. Формирование эстетической культуры личности: школа, трудовой коллектив, вуз / Н.Б. Крылова, Л.П. Печко. – М. : Знания, 1986. – 64 с.
10. Лармин О.В. Эстетический идеал и современность / О.В. Лармин. – М. : Изд-во МГУ, 1964.

11. Рудницька О. П. Мистецтво у контексті розвитку духовної культури особистості / О. П. Рудницька // Художня освіта: проблеми виховання молоді: зб. наук. статей. - К., 1997. - С. 3 -10.
12. Шевцов Е.В. Эстетическое воспитание: пути и проблемы / Е.В. Шевцов. - М.: Знание, 1988. – 63 с.

УДК 378.22.015.311(39+687.01)-027.561

Белла Голик
(с. Прибишівка, Україна)

РОЛЬ ЕТНОДИЗАЙНУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

У статті розглядається роль етнодизайну, як одного з видів творчої художньо-проектної діяльності майбутнього викладача дизайну одягу, що ґрунтується на культурно-мистецьких засадах і має необмежені навчально-виховні та творчорозвивальні можливості. Етнодизайн дає можливість підвищити рівень сучасної освіти, збагатити навчальний процес з практичною діяльністю та підвищити художньо-культурну цінність.

Ключові слова: *етнодизайн, професійна компетентність, художньо-професійна діяльність, творчість, традиції, професійне мислення.*

The article examines the role ethnodyzaynu as one of the types of creative art and design of future teacher of fashion design based on the cultural principles and has unrestricted educational and creative and developmental opportunities. Ethnodyzayn will enable to improve education and enrich learning process with practical activities and improve artistic and cultural value.

Key words: *ethnodyzayn, professional competence, artistic and professional activity, art, traditions, professional thinking.*

Постановка проблеми. Зміни вітчизняної системи освіти мають глибинний характер, безпосередньо пов'язані з особистісним чинником та відповідно потребують вдосконалення та оптимізації системи художньо-етнічної підготовки майбутніх викладачів у галузі дизайну.

Носієм національно-культурних надбань різних народів сьогодення набуває особливого значення професія дизайнера. Тому актуалізується проблема процесу професійної компетентності підготовки майбутнього викладача в галузі дизайну, котрий міг би досліджувати та поєднувати етнотрадиції з сучасними технологічними процесами, оптимально втілювати фахові знання в загальну систему культури. Його вагома підготовка потребує особливої уваги особистий характер, його захоплення до занять з ручної праці, вміння цінувати витвори мистецтва та гармонійно інтерпретувати їх у власній сучасній творчості.

Аналіз досліджень і публікацій. Поняття компетентності в психолого-педагогічній літературі визначено неоднозначно. Про це свідчать його різні інтерпретації в працях В. Байденка, Н. Бібік, Є. Зеєра, І. Зимньої, А. Маркової, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторського та інших учених. Упровадженню компетентнісного підходу в професійну підготовку фахівців різного профілю значну увагу приділяють А. Алексюк, В. Бондар, Р. Гуревич, С. Козак, М. Лазарев, О. Мармоза, В. Олійник та інші науковці.

Питання професійної компетентності фахівця знайшли своє відображення в теорії й методиці професійної освіти в роботах І. Агапова, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіної, В. Сластьоніна, Е. Зеєра та ін. Конкретно професійної компетентності дизайнерів одягу присвячена дуже невелика кількість дослідницьких робіт.

Бундіна Ю.М. [3] визначає професійну компетентність як «цілісну соціально-